

Holčička ze známky

Eva si to pamatuje. Moc dobře si to pamatuje! Jak ji ten vysoký pán s knírem bral do náručí. Dívala se mu do očí. Byla ve vzduchu a pak v jeho náručí. Cítila tu radost kolem sebe. Všichni se usmívali a ona taky. Byly jí tři, jmenovala se Eva Neugebauerová a měla na sobě kroj, co jí ušila babička.

Československo vzniklo právě před deseti lety a ve Žďáře nad Sázavou se oslavovalo. Všichni se nejvíc těšili na „tatička“ prezidenta Tomáše Garrigua Masaryka, který měl na oslavy přijet. Přijel, a když mu malá Eva v kroji podávala kytíčku, vzal ji do náručí a zvedl do vzduchu. Podívali se na sebe. Prezident a dítě. A na pódiu někdo zmáčkl spoušť velkého fotoaparátu s harmonikou. Ten krátký mžik, to lehké stisknutí spouště, Evě změnil život. Vznikla fotografie, kterou všichni v tehdejší Československu znali. Nejdřív to byla fotka v časopisech a knihách a o deset let později, při dalším výročí, i poštovní známka s nápisem: „Měj úctu k duši dítěte.“ Spisovatele Karla Čapka totiž napadlo, že by se mohla tisknout „dobročinná známka“, tedy známka o dvacet haléřů dražší než běžné známky. A co se na tom rozdíl vydělalo, to pak šlo na programy určené na pomoc dětem. A právě na téhle známce byla malá Eva v kroji.

Hned po slavnosti nadšeně vyprávěla babičce, že ji v kroji někdo vyfotil. Babička měla radost. Celý den byl prozářený radostí. Eva na něj nikdy nezapomene. Ani nebude moct. Objevila se na obrázcích v časopisech a pak i na té známce. Stal se z ní symbol mladé republiky. To jí už bylo třináct a ve škole se – jako nějaká filmová hvězda – často podepisovala filatelistům a reportérům. Stala se z ní „holčička ze známky“. Lidé jí dokonce psali dopisy. Stále častěji přicházely i z ciziny, z Austrálie, z Ameriky, z Izraele. Nevěděla, co si s tou slávou počít. Vždyť nic zvláštního neudělala, byla úplně malá a náhodou podala prezidentovi kytíčku.

Ale existují vůbec náhody? Nebo je tam někde ve vzduchu, v mracích, ve větru napsáno, co se má stát a co se stane? Evin život byl s tím dávným okamžikem už navždycky svázaný.

A možná vám to přijde málo uvěřitelné, ale nebylo to poprvé, co se Eva s prezidentem Masarykem setkala. Narodila se 20. května 1925 ve vojenské porodnici v Praze na Karlově náměstí, a věřte nevěřte, právě onoho dne Tomáš Garrigue Masaryk porodnici navštívil. Tuhle moderní kliniku, stavěnou po vzoru amerických vojenských nemocnic, dokonce pomáhal vybudovat. A u lůžka, kde ležela malá Eva, se zastavil a prohlédl si ji. Měla totiž na sobě dýchací přístroj, který ji zachránil, protože se po narození nemohla sama nadechnout. A v nemocnici na Karlově náměstí už naštěstí tenhle moderní zázrak lékařské techniky vlastnili. Je to náhoda, setkat se dvakrát v životě se stejným prezidentem? A co je vlastně ta náhoda zač?

Mládí v ořechovém lese

Eva nevyrůstala v Praze, ale ve Žďáře nad Sázavou, kde měli rodiče parní pilu. Pak odjela studovat na gymnázium do Pardubic. Ve Žďáře gymnázium nebylo. A v Pardubicích bydlela babička Františka a ta Evě nabídla, že může studovat v Pardubicích a bydlet u ní. Eva se tedy přestěhovala do domu postaveného na konci devatenáctého století, kousek od centra Pardubic. Měl pěkný čtvercový dvůr s cihlovými záhonky, na kterých babička pěstovala bylinky do kuchyně, a uprostřed dvora rostl velký ořešák. A v dalších dvorech rostly úplně stejné stromy. Když se Eva podívala z okna po okolí, vypadalo to, že bydlí v ořechovém lese.

Babička byla samostatná, elegantní vdova, přesvědčená, že ženy mají co nejvíce studovat. Držela krok s dobou, i doma nosila boty na podpatku, uměla báječně vařit a pořád četla politické spisy, dokonce působila v pardubickém zastupitelstvu. Vnučka ji milovala.

Dnes je Evě skoro sto let. Mnohem víc, než kolik bylo tenkrát její babičce. Občas se zadívá na kávový servis, který babička dostala od své maminky. Je baculatý, pozlacený, samý zdobný proužek. Když ho Eva zdělila, trochu se nad ním ošivala. Líbivaly se jí spíš jednodušší a elegantnější tvary. Třeba takový kávový servis od karlovarské firmy Epiag. Jeho aerodynamické tvary, linka na okraji a ta upřímná jednoduchost! A přece, když se teď na přezdobený kávový servis dívá, vidí před očima, jak si babička čte a za ucho si dává nakrátko ostříhané rovné, šedivé vlasy nebo jak slavnostně nalévá tehdy vzácnou kávu návštěvám.

Eva cítí chuť té kávy, vidí babiččiny láskyplné hnědé oči, cítí teplo její kuchyně. Vidí zase Františku, tetu Ančí a strýce Tonda, jak o půl sedmé sedí za stolem v obývacím pokoji. V tuhle hodinu se pardubické ulice vy-
lidnily, protože stejně jako oni i další lidé tajně poslouchali zahraniční vysílání rozhlasu v Londýně. Vidí zase Tonda, jak opatrně vytahuje ze skřýše v knihovně „čeřčilek“. Součástku, kterou předtím z každého krátkovlnného vysílače vymontovala německá policie, aby „chytat Londýn“ nešlo. Ale čeští kutilové si poradili a vymysleli náhradu pojmenovanou podle britského ministerského předsedy Churchilla. Půl hodiny pak poslouchali slova o svobodě, o naději, vtipný hlas Jana Masaryka, českou hudbu, a hlavně zprávy, protože ty byly nejdůležitější. Bylo to jako pít pravou kávu nebo pravý čaj, místo toho ale k vysílání popíjeli „čajovinu“, vodu s náhražkou čaje – navoněným hnědým sirupem, který se zalil horkou vodou. Za tyhle pohodové, rodinné chvíle u rádia hrozil koncentrační tábor. U Evy doma se ale nebáli. Spoléhalo na psa Barika. Ten ucítil na chodbě každého ještě

dřív, než stihl host vstoupit na první schod, a okamžitě se rozštěkal. Varoval by je, kdyby šla po schodech německá policie, kdyby někdo nezvaný čmúchal před domem nebo kdyby někdo nakukoval do oken.

A taky teď Eva slyší, jak jí Františka trochu z legrace a trochu vážně hrozí prstem, když odchází z domu; pod kabátem má slavnostní, krátké tyrkysové šaty, na nohou gumáky do bláta a v tašce střevíce na tancování. „A ne abyste tancovali!“ volá za ní babička, když za sebou Eva rychle zabouchne dveře. Je celá rozpálená dychtivostí, protože samozřejmě jde tancovat. Tajně! Na hrad. Za Pardubicemi totiž stojí Kunětická hora, hrad z patnáctého století, kterému nikdo neřekne jinak než Kuňka. A na Kuňce v tu dobu bývala pod hradní věží vyhlášená kavárna, kterou zařizoval slavný architekt Jurkovič.

Eva si vykračuje v gumácích, pobrukuje si „růžovou ti krinolínu koupím, dítě mé“ a nijak jí nevádí podzimní mlha a déšť. Za chvíli se k ní připojí kamarádka Jitka. Pak Alena a Soňa s Milčou a Marunou. A postupně se na Kuňce sejde celá septima. Už je noc, a když jim paní kavárničková otevírá vrata do kulaté obranné věže Kuňky, musí si svítit baterkou. Vylezou do strmých hradních schodů a přidržují se silného provazu. A tam, v několika místnostech nad sebou, mezitím Mirek, Vlasta, Jirka a Lubor přichystali gramofon a desky. V místnostech je jen holá, pečlivě vycíděná podlaha, na které se dá báječně tancovat. Zakázaně tancovat. Nacisti po mnoha tahanicích povolili na gymnáziu taneční, ale tancovat pak mladým lidem zase zakázali. Když němečtí vojáci umírají na frontě, nemají čeští studenti co chodit do kaváren, na plovárnu nebo

nedejbože někde tancovat! Pokud by vás při takových radostech někdo přistihl, mohl by vás udat na pracovním úřadě – a vy byste mohli dostat povolání na nucené práce do válečného Německa. Právě v téhle době se začal používat termín „kavárenský povaleč“ – a když vás tak někdo nazval, mohlo to skončit vyhazovem ze školy a nuceným pracovním nasazením.

Ale majitelé kavárny na Kuňce si mysleli něco jiného. A Eva s kamarády zažívala jednu z mála opravdových válečných radostí. Stačily k tomu gramofon, střevíčky a hudba pardubického jazzmana Jarky Lautnera. Zpívalo se třeba „půlhodinky jdou, jedna za druhou, půlhodinka pouhá trvá věčnost, když tě nevidím“. A když je od tancování začaly bolely nohy, sešly Eva s Jitkou trochu níž do věže, kde byla černá kuchyně. Už tam sice nevisely obrovské měděné hrnce na hácích, ale pořád tam stály mohutné dubové stoly. Dívky si na ně sedly a ve tmě si povídaly. Jitka kouřila. Když je objevil Jirka, spustil: „Tak tady jste!“ A podívoval se: „Teda, ty kouříš, Jituš? A kde jsi vzala cigarety?“ Cigarety byly totiž jen

na příděl a jen pro muže. „To bys rád věděl, co?“ dobírala si ho Jitka. „Neřeknu! Ale nekouřím moc. Šetřím si je. Až bude po válce, to budu kouřit jak fabrika!“ slibovala sama sobě. Vždycky se pyšnila svou samostatností, nikdy se nelíčila, chodila na hokej a na fotbal a vždycky byla tak trochu rebelka. A samozřejmě po válce kouřila jak fabrika.

Když pak odcházeli po malých skupinkách, aby nebyli nápadní, měli pocit, že se vrací jako Popelky z tajného plesu. Eva dodnes cítí vůni Jitčiny cigarety, malé ohnivé světýlko v dusivé tmě války.

